

Informaatiotutkimuksen päivät 2014

6. - 7. marraskuuta, Oulun yliopisto, Oulu

ABSTRAKTI

Markus Rytinki

Vapauden käsite res publicasta postmoderniin teoriaan

Yhteystiedot: Markus Rytinki, Oulun yliopisto, markus.rytinki@oulu.fi.

Vapauden (liberty) käsitteen juuret ovat tasavallan ajan Roomassa, *res publicassa*. Tämä käsitteellisesti ”alkuperäinen” vapaus oli läheisesti sidottu ajan yhteiskunnalliseen järjestelmään. Laki, vaalit, kansansuvereenisuus ja jaettu hallinto olivat poliittisen järjestelmän tekijöitä, joiden avulla kansalaisten *libertas*, kansalaisen vapaa status mahdollistettiin. Kansan tahto ilmeni laissa, joka ilmensi yhteistä hyvää. Vapaan kansalaisen käsite sisälsi republikaaniseen poliittiseen ajatteluun liittyvä kaksois-sitoumuksen: aktiivisen poliittisen osallistumisen sekä henkilökohtainen turvallisuuden. Ennen Ranskan vallankumousta saman teeman variaatioita tavattiin mm. kaupunkivaltioiden Italiassa myöhäiskeskiajalla sekä Englannissa tasavallan ja kuningasvallan kiistojen aikana.

Vapaus ja republikanismi erosivat käsitteinä eksplisiittisesti 1800-luvun alussa. Mm. Thomas Hobbesin ja John Locken ajattelu erotti vapauden yhteisestä hyvästä. Hobbes määritteli vapauden vain ja ainoastaan vapaudeksi vastustavasta vallasta. Näin vapauden perustava poliittinen terminologia uudistettiin. Uusi käsite, liberalismi, syntyi kuitenkin republikanismin teoriapohjalta. Siinä aktiivisen hallintoon osallistumisen korvaa yksilönoikeudet: enää ei tarvita kansansuvereniteettia vaan tavoitteena on ainoastaan turvata henkilökohtainen itsenäisyys. Toisin sanoen vapaus voitiin nyt löytää ja suojata ilman republikaanista tasapainotettua hallintoa.

Yhteistä liberaaleille ja republikaaneille on vapauden etsiminen lakien kautta. Jälkimmäiset takaavat vapauden kansansuvereenisuudella ja tasapainotetulla hallinnolla, edellisille riittää se, että lait takaavat oman rauhan, oli lakien lähteet sitten missä tahansa. Tämä johti lopulta uusiin liberalistisiin vapauskäsitteisiin.

Isaiah Berlin jakaa vapauden negatiiviseen ja positiiviseen vapauteen. Negatiivinen vapaus on kiinnostunut henkilökohtaisen vapauden rajoista. Vapaus on vapautta *jostakin*. Positiivinen vapaus puolestaan on vapautta *johonkin*. Sen tarkoituksena on tietää, kenellä on valta päättää, mitä yksilö tekee. Negatiivinen vapaus haluaa rajoittaa valtaa, positiivinen haluaa sen omiin käsiin. Nämä vapauskäsitteet eivät ole yhden konseptin eri tulkintoja, vaan Berlinin mukaan yhteensovittamattomia asenteita suhteessa elämän päämääriin.

Postmoderni teoria ohittaa kahden modernia poliittista ajattelua hallitsevan mallin transsendentaaliset subjektioletukset: sekä hegeliläis-marxilaisen yhteisön että liberaalin yksilön. Postmoderni kritiikki vastustaa ajatusta kansakunnasta yhtenä yhteisöllisenä minänä. Postmodernissa teoriassa kieltäydytään modernissa teoriassa esiintyvän perustan hakemisen ja sen kumoamisen toistoliikkeestä. Näiden sijaan tarjotaan tutkimukseen genealogista otetta, jossa kiinnitetään huomio vapauden ja vallan rakentumisprosesseihin. Samalla kieltäydytään alistamisen ja vapautumisen diskursseista. Näin saadaan aikaan yleinen asioita politisoiva vaikutus, jossa valtaa ei lakkauteta, vaan sen sijaan aiheutetaan siirtymiä siinä, mitä valta tuottaa.

Lähteet

Berlin, Isaiah (1958): *Two Concepts of Liberty*. Teoksessa *Four Essays on Liberty*. Oxford: Oxford University Press.

Sellers, M.S.N (1998): *The Sacred Fire of Liberty*. New York: NUY Press.

Pulkkinen, Tuija (1998): *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.